

А4. Кулькова ручка

Наталя Мандра

Проект «А4. Кулькова ручка» займає значно більший обсяг у часі, ніж у просторі, і це видається однією з його визначних рис. Просторові межі його швидкоплинні та нетривкі, попри інституційну убезпеченість (бо ж засновник проекту та керівник галереї, у якій проект експонується – одна і та сама особа). Натомість часові межі проекту сягають вже десяти років, незважаючи на соціальні потрясіння у країні, що припали на цей період.

Значна розтягнутість в часі відсилає нас до поняття «перформативного кураторства» (performative curating), що його використовують такі теоретики як А. Фаркуарсон та В. Мізіано. Під перформативним кураторством мається на увазі метод роботи з мистецтвом, який передбачає ставлення до виставки як до події, що розгортається передусім в часі, а не лише в просторі. Проект «А4. Кулькова ручка», обмежений здебільшого простором «Карась Галереї», на цей час складається з одинадцяти окремих щорічних виставок-етапів, де кожна нова версія виставки відрізняється від попередньої змістом, але подібна винесеними в назву проекту критеріями. Окрім тяглості у часі, «А4. Кулькова ручка» має амбіцію самовідтворення, чим споріднена з іншим відомим перформативним проектом: «Міста в русі» Х.-У. Обріста та Ху Ханру, що його куратори прирівняли до «природної системи, здатної до самовідтворення»¹. Куратор «Кулькової ручки» натомість звертається до поняття самовідтворення через ідею протосистеми: системи людських взаємовідносин, яка тільки має сформуватися, – у тому числі завдяки цьому проекту. На думку куратора Євгена Карася, «ми живемо в той час і в тій реальності, у якій творчий потенціал та прагнення глядача, його взаємодія з Автором може викликати ланцюгову реакцію в суспільстві, що створить якісно інший тип людських взаємовідносин»². Тож самовідтворенню мають прислужитися доступність матеріалів, що покладені в основу проекту (офісний папір та ручка), заклик до глядача «знайти митця у собі» та приклад більш ніж п'ятисот людей, які омріяного митця у собі вже знайшли.

Своїм плином та зосередженістю на глядачеві цей кураторський проект нагадує лонгітюдний метод дослідження. Проте глядач – все ж таки адресат; предметом дослідження тут маємо не глядача, а мистецький процес, або навіть культурну ситуацію загалом. «Поздовжній зріз» культурного процесу тривалістю у десять років демонструє нам нескінченні метаморфози художніх висловлювань, відтворюваність, цитування та «відкриття відкритого». Цікаво, що в деяких випадках ці постмодерністські практики продиктовані умовами проекту: для більшості майстрів кулькова ручка не є звичним, зручним або улюбленим інструментом, тож переважно вони цитують прийоми інших медіа. Наприклад, ліногравюру, монументальний розпис, фотографію або колаж, і іноді прямо імітують ефект цитованого медіа. З цього ми маємо перспективу, подібну до тієї, що відкривається з позиції дослідника інтертекстуальності. Ми не запитуємо, звідки було почерпнуто стилістичні або композиційні елементи твору – нас цікавить, яке місце вони займають у структурі кураторського

проекту, яку роль відіграють у його семантичному наповненні. Окремі проблеми (стилі, форми) у новому оточенні входять у різного роду нові зв'язки і починають виконувати нові ролі: інколи у постмодерній грі з «тим, що вже було», інколи – у життєствердній демонстрації авторської художньої мови. Осібно стоять цитати, які репрезентують власне цитати як уривки тексту, що проводить нас від інтертекстуальності до кореспонденції мистецтв: маємо метамовні операції, зреалізовані у візуальному мистецтві.

Стан, коли всі художні напрямки співіснують однаковою мірою, багаторазово був описаний теоретиками постмодернізму, проте годі шукати такої обширної колекції, яка наочно демонструвала б це співіснування на прикладі кількох тисяч творів, об'єднаних у межах одного кураторського проекту. По суті, колекція проекту «А4. Кулькова ручка» – це гіпертекст із сотнями зашитих лінків, який можна починати читати з будь-якої роботи, і в якому будь-яке центрування є відданим цілком на поталу глядачеві. Здійснення ним довільного відбору набуває значення естетичного акту. Куратор ж бо не виокремлює ані тему чи коло питань для опрацювання, ані техніку – лише набір матеріалів. Але це обмеження у матеріалах існує, і весь цей гіпермаркет цитат, засадничо фрагментарний, набуває цілісності власне завдяки обмеженню, – і у повсякденні постмодерністської практики це виглядає як мораль.

Цілісність у множині – так можна означити світоглядне та, що не менш важливо, соціальне спрямування проекту. Це також виокремлює «А4. Кулькову ручку» у ландшафті сучасного українського мистецтва, де часто автори проектів, навіть проводячи соціальну тематику, намагаються все ж таки відмежуватися від взаємодії з публікою. «Кулькова ручка» натомість ставить таку взаємодію на чільне місце і у грі частками все-таки віднаходить загальне: творчій потенціал кожного глядача. Вивільнення творчого начала – головна мета і маніфест виставки, спільний знаменник всіх робіт і джерело руху проекту.

-
1. Farquarson A. I curate, you curate, we curate / Alex Farquarson // Art Monthly. – 2003. – № 269. – p. 8
  2. Карась Є. Вступне слово до проекту, 2015